

—[Մ օրերս օտարական մը բռնուեցաւ, որ քաջաբնիկ հագուստով մէջքը դանակ մը ու երկու ատրճանակներ ունէր, թօփխանէն բռնեցին զինքը, ու կըկարծեն թէ այս կերպարանքով օրինաց դէմ չարագործութիւն կ'ընէ եղեր:

—Ինչպէս սովորութիւն է որ ամէն տարի Սիւրբ Բէ—[Վինին Սէքքէ կ'երթայ, ու վեհափսռ Մ. Բային կողմանէ թագաւորական ընծաները կըտան, այս տարի ալ ամսոյ 24ին սովորական հանդէսով, երեքշաբթի օրը մեկնեցաւ Պօլսէն:

ԵԳԻՊՏՈՍ. Աղէքսանդրիա, 25 Մայիս: Կատարեալ հանգստութիւնը ու բարեկարգութիւնը կըշարունակուին: Գիւղացի մէջ, առ այժմ՝ նշանակութեան արժանի դիպուած մը չունիմք ծանուցանելու: Բարձրագոյն Վարդապետ փառաբան Վահրէ կըբնակի, ուր անխնայ ջանք կ'աշխատի բաղադրական գործքերուն ալ աւելի բարեկարգութեանը ու յառաջդիմութեանը համար:

Սէք անհամբերութեամբ կըսպասեն հոս, Նորին Բարձրութեան իշխանուհի Սօրը վերադառնալուն, վասնզի անմիջապէս բարձրագոյն Վարդապետ փառաբան իշխանազու սրբայն թիկաւորութեան հանգիսին հարկաւոր եղած պատրաստութիւնները սկսելու են, որոնք ինչպէս կըսեն փառաւոր ու մեծածախ պիտի ըլլայ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԽԱՐԻՔ

ԱՅԳՈՒՄ. Լոսան 28 Մայիս: Երեւոյնը սրահը Պէնտէկոստէին պարագլուխութեան առաջ, նաւարկութեան օրինաց խնդրոյն վրայ եղած վէճերովը զբաղեցաւ: Հատնոր առաջարկութիւններ դուրս ձգուեցան, մանաւանդ ըրտ լիւնկաօրէինը, որ կըպահանջէր որ խնդիրը 1851 յունվարի 1ին գործքի դրուի: Երտ լիւնկաօրէինը որ ալ օրէնքին վրայ չպիտի վիճարանի և ալ իր առաջարկութեան հրաժարած է: Ինչո՞ք էր տարբերութեան մէջ անցաւ, երրորդ անգամի բնութիւնը բանի մը օր էտ ձգուեցաւ:

Նոր նաւային օրէնքը գալ յունվար մէկէն պիտի սկսի գործքի դրուիլ: Սինգլայն ժամանակը գալու միջոցին մէջ, անդղիացոց կառավարութիւնը զանազան տէրութեանց հետ իր առեւտրական գործքերով պիտի զբաղի, ուրիշ իշխանութիւնը հաստատելու նպատակով, որչափ որ օրէնքին ընդարձակութիւնը կընկերէ որ իրեն ծովային վերաբերութիւնները նորոգէ:

Երկրորդ երեսփոխանաց ընկերութիւնը ընդու-

նեց այն խնդիրը որ պարտքի համար գրաւ դրուած ինչքը վաճառել կուտայ, և որ Իսլամական ստացուածոց տէրերու ու հաստատութիւններէն մարդոց մէջ եղած տարբերութիւնը կըկանխուէր: Խորհրդարանը նորէն ժողովք եղաւ ըրտ տէրուն սրահին դրոյ մամբը այն առաջարկութեան համար որ Իսլամական օգնութիւն ընելու համար նոր տուրք կապելու միջոցներու կընայի:

Վերջին թուովիս իմացոյցինը թէ մարդուն մէկը Վերթորիա թագուհիին վրայ ատրճանակ պարպեր է, այս մարդուն անունը Ղօն կամ Ղէյմն Համիլթըն է ու որմնագիր մըն է եղեր, ուրիշ միտքով մը ըրած չէ կըսեն, բայց եթէ իր անձուհի բաղադրութիւնը ցըցունելու համար լիւ ամենին խօսք մը չըլլար առեւտրական գործքին վրայ, ու ինչո՞ք մէջ այսպիսի չարագործներու դատաստանը չէն երկացնէր, ուստի Համիլթընին դատաստանը առանց ու չաքնելու պիտի գործքի դնեն:

Վերջին Սինգլայն վերջին լուրերը մինչև մայիսի 8 կըհասնին, Իսլամական տարի մէջ խոշորութիւն կայ եղեր, բայց աղմուկ մը չէ ծագեր:

ԳԱՂՁԻԱ. Փարիզ, 16-28 Մայիս: Գաղղիոյ օրիւնագրական ժողովը շատ հանգարտ էր, սրահին մէջ ժողոված փոխանորդները իբր 500 հոգի կային, որոնց մէջ ընդանակութեան արժանի էր մարաշախտ Պիւստի որ քանի մը ամիսէ ի վեր չէր տեսնուէր ազգային ժողովոյն մէջ, նախկին պատգամաւորներէն և երեսփոխաններէն երեւելի կըրենային պարոնայքը Պրոյի, Սաթիւ—Տըլա Րետորթ, Ժանվիէ, Բոմէ Տիւնոր, զորպէս Շանկարիէ, որ այս ետքինը ամիսէ մը ի վեր առեւտրական սրահը երեւցած չէր, թէև հակառակ կողաց կողմանէ հրաւիրուած էր, բազմութեան կարեւորագոյն դէպ ի Պուաչօ, Բաթիէ, Բոմիսեր և Լատո պարոնայքը դարձած էր, որոնց առաջին իրերը ստորին պաշտօնատար են (սեփան) ու չորրորդ գործաւոր արհեստաւոր, իրենց քաղաքակցներէն փոխանորդ ընտրուած են:

Ի՞նչ օրը կէս ժամ անցած մօտիւ Բերթիլին նախագահը բացաւ զժողովը համաւոր պարզ ու արժանաւոր ատենաբանութեամբ մը, անկէ ետքը մօտիւ Օտիլիոն Պարօ պաշտօնէից նախագահը եկաւ իմացունելու թէ՛ կառավարութիւնը օրիւնագրական ժողովին ցոյցեցած յայտերուն որ Գաղղիոյ կուտայ փոխհանաւոր արտորարու է ժողովը հաստատուելուն պէս իսկոյն անոր առաջը դնելու պաշտօնէին երեսն գործողութիւնները:

մեզ սղընական մեղքէ կազմուեալ, որ բառնաս զմեզ աշխարհի մեր վերջին վախճանին նիւթա կանքիւրտոյն: Երբ Նիւրագրին հեղինակն ալ կըսէ՝ «ստորին կարգերը իրենց բարի վարքով ու գիտութիւնով որչափ աւելի հաց ու պատիւ կըգտնեն իրենց ալ այնքան աւելի, և կըբերնուն տէր կըլլան, շատ մեղքերէ ու յանցանքներէ ետ կըլինան», Լատիլ ըսելով Պ. Բէլլըգան, կուգայ Բաթի մեր խօսքին կարգը կըմտնէ, և նոր Նիւրագրին հեղինակին բովը կըկայի որ կարգաւորները իրենց երկուքը իրարու հետ բաղդա տեն:

Պ. Բէլլըգանին ալ, Նիւրագրին հեղինակին ալ գաղափարները նոր գաղափարներ են որ մենք չենք կրնար ընդունիլ: Հեղինակը այս ալ հասկըցեր է, և Հայաստանին 135 թուոյն մէջ կըսէ՝ «մեզի պէս հնաւոր ազգի մը համար, որ առաւել կուզենք մեր կեանքէն ելլել քան թէ հօգեւորութեան զապառի (բնագրին մէջ ալ նոյն գրով է) քաղաքականութեան մտցուցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ շատ դժուար է»: Կերեւի որ այս խօսքը խօսողը իր ազգին մէջ Բաթի վարդապետն է շատ պակասութիւն տեսեր է, կամ շատ մը բարի վարք ունեցող մարդիկ տեսեր է՝ որ հաց ու պատիւ չեն գտած: Բանդի 134 թուոյն մէջ քաղաքականութեան մէջ յառաջագէտ ըլլալուն միջոց բարի վարքով ու գիտութիւնով հաց ու պատիւ գտնելու ցըցուցեր էր, մեր ազգին քաղաքականութեան մէջ առաջ երթալու դժուարութիւն տեսեր է՝ ի հարկէ միջոցներու պակասութիւն տեսած պիտի ըլլայ, և այս միջոցներուն

Լատիլական կառավարութեան 11 անգամեւ, ինչ իրերը միայն նորէն ընտրուեցան, պարոնայք Վրեմի, Երորիւ Րոլէն և Լարիօ, համաւաւոր ներուստ անունները անհրաժեշտ եղան ինչպէս օրինակի աղագաւ մօտիւ տը Լատիլիսին և այլոց:

Սահմանագրական ժողովին անգամներէն միայն 339ը նորէն ընտրուեցան, որոցմէ 228ը (մօտերէ) չափաւորական են, ու 111ը ընդ գիմակաց (արթութիւն զօգոգիտիս): Սօտիւ Լարման Սարապ բոլոր Գաղղիոյ մէջ միայն 271 ձայն վատըկեցաւ: Հետեւեալ լուրերը Փարիզէն ըստ լատինացոց յունիսի 3էն են, ու նոյն օրը հեռագրական գիծով Սարսիլիա հասած, ու կըծանուցանեն թէ օրինագրական ժողովոյն նախագահութիւնը մօտիւ Տիւ փէն Լիւի յանձնուէր է, Կառավարութեան պաշտօնէաներէն ալ 3 անգամներ փոխուէր են, մօտիւ Տիւ ֆօր ներքին գործոց պաշտօնէայ (մինիսթր) անուանէր է, մօտիւ Վօշէի տեղ, որ հրաժարուած էր իր պաշտօնէն, մօտիւ Թօքվիլ արտաքին գործոց, մօտիւ Տուլին տը Լիւիսին տեղ, և մօտիւ Լանժիլին ընդհանուր ընտրութեանց, մօտիւ Լաքրօտի տեղ:

Երբ փոփոխութեանց ետեւ, հասարակարկեալ կան կառավարութեան պաշտօնէաները հետեւեալ կերպովը բաղկացած է:

Լարարութեան մօտիւ Օտիլիոն Պարօ, խորհրդարանին գահերէցը:

Ներքին գործոց մօտիւ Տիւ ֆօր:

Արտաքին գործոց մօտիւ Թօքվիլ:

Պատերազմի մօտիւ Թրասի:

Լիւանից մօտիւ Փաստի:

Հասարակաց կրթութեան մօտիւ Փալլու:

Ինչ հանուր ընտրութեանց մօտիւ Լանժիլին:

Լիւանից և երկրագործութեան մօտիւ Պիւֆֆէ:

Ռուսիայի տէրութեան Գաղղիոյ հասարակարկեալութիւնը ընդունելուն լուրը, Սինիլէօ Վըրանէ Գաղղիոյ լրագիրը այսպէս կըհրատարակէ. «Սօտիւ տը Բիւրէֆը, կըսէ, Զանձնեց իր յանձնարարական նամակները արտաքին գործոց պաշտօնակալին, որոնք Ռուսիայի կողմէն Գաղղիոյ հասարակարկեալութեան մօտ լիակատար իշխանութիւն ունեցող պաշտօնակալ ըլլալը կըհաստատեն»:

ԻՏԱԼԻԱ. 9-21 Մայիս: Սարտինիայի թագաւորը, իր անձնական տկարութիւնը գեղ ըսնի մը օր հանգիստ ունենալու հարկաւորութիւն ունենալով, կառավարութեան գործքերուն հոգաւորութիւնը Ղէնուլայի դուքս իր եղբոր յանձնէր է:

ըրտութիւնը, մարդկութեան առաւելութիւն սեպած կըլլայ, այն տեսնելը թէ շատ մեղքերէ ու յանցանքներէ ետ կենալը ինչով կըլլայ եղեր: Կարագրութեանը 83 երեսները ծայրէ ի ծայր կարդալու հրաւիրուածներուն մէջք ալ կողակցեմք որ հոս վերը գրած կըտորնիս ուր որ կարդան նէ թէ հոս, թէ Հայաստանի բանասիրականներուն մէջ, և թէ Նիւրագրին գրքին մէջ, որ ամենը մէկ ըսել է, իրենց կողմէն բիւ մը մտադրութիւն ընեն, այն ատենը կըտեսնեն որ ստորին կարգերը որչափ աւելի հաց ու պատիւ գտնեն՝ շատ մեղքերէ ու յանցանքներէ ետ կըմնան: Հաց դրտնելը ստակով կըլլայ, բարի վարքը մարդու ստակ չփառելը չենք մարդ ալ հաց չկրնար գտնել: Երբ ստակը հաց և պատիւ գտնել տալով մարդուն՝ շատ մեղքերէ ու յանցանքներէ այն մարդը ետ կըկենայ եղեր: Հիմա ի՞նչ ընեմ, չոգեւ նաւերուն երթել երկրները խիստ կարգաւորած ըլլալուն համար նոր եկած չոգեւաւերուն մէկէն ալ Պ. Բէլլըգան կըլլէ իր գրած խօսքովը և կըսէ. «անտարբեր մարդու մը ձեռք ոսկի անցնի նէ մէկ պարզ փոխանակութեան նիւթ մը սեպելով իրեն պէտք եղած բանին հետ շուտ մը կըփոխէ»:

(Հեղինակին բուն խօսքը լրագրոյ 333 թուոյն բանասիրականին մէջ գրած ըլլալուն համար հոս միայն միտքը կ'առնեմք): Բայց մենք, ես, և Դասարակարկեալ նոր Նիւրագրին հայագրի հեղինակը, երկուքս միաբան մեր բնական սրամտութիւնը առանց Նեւթոնին դիտակներուն կարօտ ըլլալու այն ոսկիին վրայ ուրիշ բան կըտեսնենք, Ես կըսեմ ոսկիին «ձեռքէ ձեռք անցիր ո՞վ դու, որ

պակասութեան բուն արմատն ալ ազգին բնատրութեանը մէջ գտեր է, որ է ազգին հնախորդութիւնը, որ աւելի կուզեն իրենց կեանքէն ելլել, քան թէ իրենց հօրերնուն տեսածէն զատուիլ: Խօսքերը իրարու քով բերենք, նայինք տակէն ինչ կըլլէ, Ստորին կարգերը որքան իրենց բարի վարքով և գիտութիւնով աւելի հաց ու պատիւ գտնեն, այնքան աւելի քաղաքականութեան մէջ առաջ կ'երթան: Սինիլէօ պէս հնաւոր ազգի մը համար քաղաքականութեան մտցուցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ շատ դժուար է, որովհետեւ առաւել կուզենք մեր կեանքէն ելլել, քան թէ հօրերնուն տեսածէն զատուիլ»: Երբք բառ առ բառ՝ Նիւրագրին հեղինակին ըսած խօսքերն են, Կրնայ մերը հարցնել թէ հօրերնուն տեսածը ո՞րն է, որ անկէջ զատուելու համար մեր կենացը փոխադրին անգամ յանձնառու կըլլամք: Երբքնի որ՝ բարի վարք և գիտութիւն չունենալը, անանկ է նէ՛ այս հեղինակին խօսքերուն նայելով՝ բարի վարք և գիտութիւն չունենալը մեր ազգին իբրեւ երկրորդ բնութիւն եղեր է ի նախնաց անդ: Ես հեղինակը ազգին ամեն անհատները չկրնար ձանձրած ըլլալ, մարդ ձանձրալու պէտք եղած ժամանակն ալ անանկ տեղ գտնուեցաւ որ իր ազգէն մարդիկ խիստ բիւ կըգտնուէին հոս, ուստի ասոր այս դատող մը փաւերականութիւն մը չունի, բայց նախնիները խօսքի մէջ խառնելով ազգին պատմութիւնը չգիտնալ ցըցընելուն համար, անանկ կարեւոր գիտութեան մը անհմուտ եղող մարդ ու մը ազգային Դասարակարկութեան Նիւրագրի ընկեր չէր վայելէ:

Թուրքիան 10-22 մայիսի կը գրեն :

«Վ» յո առաջին ժամը վիցին զորապետ Սամորի նոն Եանարմար ըստած տեղը հրացանով սպաննեցին : Ներկիւղ գնաց մինչև գործադրութեան տեղը ու ինքը հրամայեց իրեն վրայ կրակ ընելու ուր բոլոր պարսպապահ զորքերը ու շատ ժողովուրդ ներկայ կը գտնուէին այս տեսարանին :

Կը հաստատեն թէ, Սամորի թագաւորին հնազանդեցաւ Նաբոլիի թագաւորին :

Լատորիացիք Նիքոնա պաշարած են և անդադար ուսմբեր ալ կարծակեն :

Նմանապէս զորապետ Տասրէրին Սիօրէնցա մը տաւ 18000 զօրքով, ու հրաման հանեց որ ազգային զօրքերը զենքերնին վար դնեն, ու բոլոր պատերազմի պաշարները որ մասնաւոր մարդոց ձեռքը կը գտնուէին, առնել տուաւ : Իրեն հրաւարակած յայտարարութեան մէջ, կըսէ, որ մեծ դուքսին կողմանէ կանչուած է Սիօրէնցա ինչպէս նաև ի իօրնոս :

Կարիպալտի զորապետը Նափօլիթանցոց դէմ էլաւ : Կուռեցաւ ու յաղթութիւն ըրաւ, Նափօլիթանցիք քաշուեցան, և Կարիպալտի Վիլիթի մտաւ ու ետքը թեւեռաւնա :

Հոլանդի գործքերը միշտ միեւնոյն վիճակի մէջ կը գտնուէին մինչև 17-29 մայիսի :

Թուրքի Սանթինիէին մէջ կ'ընթերցուէր :

«Վ» լրագրող անուն ֆրէկաթ շոգենաւ որ 26 ին Չիլիթա Վիլիթա թողուց երեկ հասաւ հոս, իրմանամբ որ լէսփը մեկնեց է Հոլանդի, Սամորի զորապետին առաջարկութիւնները չընդունելուն համար : Եւ զորապետը կուգէր որ ամէն օտարականները որ Հոլանդի մէջ կը գտնուէին, կամ կառավարութեան մէջ ձեռք ունին, հեռանան, որպէսզի բնակիչները ազատ ըլլան իրենց ամէնէն յարմար եղանակով կառավարութիւնը կարգի դնելու, և թէ Վաղը ալ պիտի պատուէ ու պատուէլ տայ անոնց մեծագոյն մասին ընդունած որոշումը : Հոմի մէջ, եղող օտարականները չընդունեցին այս խնդիրը :

Բրիտանի Սանթինիէ յունիսի 11 ըստ լատինացւոց յաւելուածին մէջ կը կարդանք, թէ Վաղը ալ ցիք չորս օր շարունակ սաստիկ կուռ ընեցին ետքը, Հոմի են մտեր այս լուրը հեռագրական գիծով Փարիս մօ հասեր և կ'ըսեն :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Բէտիզպէրի քաղաքներէն խորհրդարաններուն փոխանորդաց ժողովքը իր խորհուրդներուն վերջ տուաւ : 7-19 մայիսի : Քսան ուհինգ երեւելի քաղաքներուն պատգամաւորներէն բաղկացեալ էին, բայց ի Տանիք և Սեմել

քաղաքներուն պաշտօնեաներէն : Ս. Քալէր տը Սարիէն Վուէտէր, Բրուսիական լուծուած ազգային ժողովքին ձախակողմեան անդամ, այս ժողովին գահակեցն էր : Ժողովքը միաբան հաւանութեամբ, հետեւեալ որոշմունքները ըրաւ :

1. Պրանտէրպուրկ Սանթինիէթ պաշտօնաւորը իր պաշտօնէն ելէ ու անոր տեղ հասարակական (փոփոխ) պաշտօնաւոր մը դրուի :

2. Վերմանիոյ տէրութեան սահմանադրութիւնը անմիջապէս Բրուսիոյ մէջ մտնել պէտք է :

3. Խորհրդարանները անմիջապէս բացուած են առանց կայսրնորական օրինաց փոփոխութեանը որ 1848 զեկտեմբերի 5ին սահմանադրութեամբ հաստատուած են :

4. Մայիս 10էն եղած զինուորական կառավարութեան վրայ դրուած օրէնքը որ տէրութեան սահմանադրութեանը ու բրուսիական սահմանադրութեանը որ ի 5 դեկտեմբերի ընդդէմէ, և որ զինուորական միապետութիւն մը մէջ կը երէր, ջրուած է :

5. Բրուսիական կառավարութիւն օտար քաղաքականութիւն, այնպիսի Ռուսիոյ և Լատորիոյ հետ դաշնակցութիւնը, հերքեալ է : Տանիմարգայի կենդրոնական զօրութեան հետ նորէն սկսած կուռ գործունէութեամբ շարունակուի, ու գերմանական ծովափառքներու պաշարումը վերջուած է : պատուաւոր խաղաղութիւնով :

ՍՊԱՆԻԱ : Վից պատերազմական շոգենաւ և իրեք ֆուէկաթ, զինուորական պատրաստութիւններով մայիսի 11-23ին Վարչէլոնայէն ելան Վայէթա երթալու համար հրամանատարութեամբ զորապետ Վորսուլային որ յանուն ի պապէլ թագուհւոյն իր ծառայութիւնը մատուցանելու է Պապին նաւատորմը ամայս 15-27ին Վայէթա հասեր է :

Արենտուայէն կը գրեն, թէ մայիսի 8-20ին երկրաշարժութեան սաստիկ ցնցում մը եղեր է, բայց շատ վնաս չէ եղեր, և ոչ մարդոց կորուստ :

ՀՈԼԱՆԴԱ, Պէրլայի Լիպէֆանա լրագրող մայիսի 14ին կը ծանուցանէ որ Հոլանտայի նոր թագաւորը ամայս 12ին խորհրդանոցին մէջ իր թագաւորութեան ու գահակալութեան հանդէսը կատարեց, ու Հոլանտայի սահմանադրութիւնը հաստատուն պահելու երդում ըրաւ : Վիլհէմ ետքը խորհրդարանին պատգամաւորներն ալ թագաւորին հաւատարիմ մնալու և անոր իրաւունքները պահելու երդումնին ըրին :

Մայիս 13ին Ռոդ-Գէրտամ սաստիկ կրակ մը եղաւ զանազան տներէն ու ապրանքի մեծ մթերա

նոցներէն զատ Հոլանտայի ամէնէն աղուոր նաւաւարանը մէջի նաւերով հրոյ ճարակ եղաւ :

ԱՄՍՏՐԻԱ : Վիեննա, 2 Յունիսի ըստ լատինացւոց :

Նորին Վեհափառութիւն Ռանչիսկոյ (Յովսէփ կայսրը, իր Վարսովիա ըրած ճամբորդութենէ Վիեննա դարձերէ մայիսի 13-25ին առաւօտեան ժամ հինգին ըստ լատինացւոց, Ռանչիսկոյ Վարսովիա արշդուքսը և Սօֆի արշդքսուհին նոյն պէս Շէտպուրն հասեր են կայսեր եղբարցը պատանի արշդուքսերուն հետ :

Հունգարիայի պատերազմական լուրերը դժուարաւ կառնուի հոս անոր համար հաստատուել չենք կրնար տալ : Ի վերայ այս ամենայնի երևմունքը Հունգարիացիք յաջող կերթան առայժմ, բայց ապագայի ով կրնայ գիտնալ : Հունգարացի զորապետ Վորկէյ 30 հազար զօրքով Վուտայ բերդին հրամանատարութիւնը կ'ընէ : Կ'ըսեն նաև թէ Սաճառք գիշեր ցորեկ անդադար կ'աշխատին որ Վուտայի ու Վոմրնի բերդերը ևս առաւել զորացնեն ու անոնց հարկաւոր եղած նորոգութիւնները ընեն :

Լատորիացիք Վենետիկցոց ձեռքէն Վակերան առին, ու մարաթախտ Ռատեցիին անմիջապէս Սեպր գացերէ նոր առաջարկութիւններ ընելու Վենետիկցոց :

Եւ օրերս Լատորիա երկու մեծ զօրապետներէ զրկուեցաւ մէկն է Հէնցին իսկ միւսն Վ. Վ. Ելտէն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ : Եւ տէրութեան մէջ տեղ տեղ եղած չարստէր մարդոց չարագործութիւնները օրագրաց նիւթ մը եղած է, ու նոյն տեղեւորն խեղճ ժողովրդոց վրա կուտան, անոնցմէ շատերն ալ գրեթէ իրենց կրելու պատիժներէն կ'ազատին շատ անգամ փուշու մօ զ պաշտպանութիւններով : Կառավարութիւնը ինչ կերպով այսպիսի մարդոց չարագործութեանց առջև առնելուն միջոցը պիտի բանեցնէ չկրնար որոշելու, թէ և յայտնապէս իրենց օրէնքը կը պահանջէ որ զանոնք զսպէ :

Բարձրագատիւ Ս. Վուայզ, Սեմին Բրիգադիոյ լիակատար իշխանութիւն ունեցող պաշտօնակալը ի Յունաստան, յունիսի 7ին ըստ լատինացւոց հասեր է Վիեննա Թարթարա շոգենաւով :

Վիեննա Յունաստանի թագուհին, որ Սիւնիք երթալու վրայ էր, ճամբան պարտաւորեցաւ իր ճամբորդութեան գիծը փոխելու, մայիսի 16-28 ին թիւեատ հանելով : Գերմանիոյ մէջ պատահած դիպուածներուն պատճառաւ, և փոխանակ ուղղակի Սիւնիք երթալու, դէպ ի Վիեննա ուղղեց իր ճամբորդութիւնը :

Եւստ ամենայնիւ՝ այս-խօսքս ալ իրեն գիւտը չէ, շոգենաւերուն երթել կուծիւնը խիստ կարգաւորած ըլլալուն՝ կերպիւ մը եկեր իր խելքին մէջ մտեր է : Խօսքը անանկ խօսքի մը կարգ դեր է որ անվնաս կրնայիք սկսել թէ որ զուցուածքը ընդհանուր չըլլար նէ : Եւստ խօսքս գտնուելը կուգէն մարդս համոզել թէ հօրերն ուս տեսածէն զատուիլ պէտք է, թէ որ քաղաքականութեան մոցուցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ կուգեմք նէ : այն բաներուն համար ուրնցմէ արգէն զատուած եմք, զատուելու յորդորելը անպիտան խօսք է : Սեմ հայրերը խաբար պիտի, Բաբ, Բապա՝ կը հագնէին, հիմա մենք ֆէս, Կիւրի, Լաբլի և խառնա՝ կը հագնիմք և մարդ չըսաւ որ աւելի կուգիմ իմ կեանքէս ելել, քան թէ իմ հօրս վրայ տեսնուած հագուստին կերպը փոխել և ուրիշ կերպ հագուստ հագնիլ : Ուստի առ առաւելն՝ այս փոփոխութիւններս կրնայ ուրիշ փոփոխութիւններու օրինակի տեղ ծառայել, և այս գիւտիս տեղերը թէ որ մեր ազգին շնորհիւ ըլլան իրենց խօսքը նէ՝ ըսելու են ինչպէս որ հագուստներնուդ ձեւերը փոխելով ձեւ հօրմէն և նախնիքներէն տեսածներնէդ զատուելուց, նմանապէս ձեւ հայրենի աւանդութիւններուն ամէնէն ալ պէտք է որ զատուիք, մինչև որ ասոնցմէ չզատուիք նէ՝ քաղաքականութեան մոցուցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ ձեռք շատ դժար է : Եւստ ըսելուն ծայրը ուր կը հասնի, անոր կը հասնի որ ըսեն, հիմակուան խելքէրը առաջիկու խելքերը չեն, շատ բարակ ցան :

Երիտունեութիւնը մեզնէ առաջ եղող մարդոց միջակ խելքին համար կ'օժը մնէ էր, բայց հիմակուան բարակամտութեանը ձեռք չապար : հայրերնուս տեսած կրօնքին ձգելու՝ և ժամանակիս յարմար ուրիշ կրօնքի մը հետեւելու է : Եւստ ըսածս գուշակութիւն չէ, հետեւութիւն չէ՝ այլ պարզ պատմութիւն մըն է, ասանկ ըսողներուն աղանդը որ ֆրոնտիսմէն կըսուի, մինչև հիմա կայ և զօրաւոր է, և շատ և երեւելի կուտակիցներ ունի Վաղըի մէջ, որոնցմէ են Վրուգ օն, Վրուգ տէնան, և այլն : Եւ այս աղանդոյս սկզբունքը պաշտպանելու համար յատուկ օրագիր ալ կայ գաղղիական լեզուով, որ կըսուի Գեմաթիս Բաթիս : Եւստ Նկարագրին հեղինակն ալ կարծեմ ծանօթ է, որովհետեւ գաղղիներէն գիտէ : Ինչ մը ֆրոնտիսմէն աղանդոց նշան ալ կերելի ըսած խօսքերուն կարգին մէջ, «այն անգամ մարդիկը (կըսէ, այսինքն եւրոպացիք) որ մեզ չափ խղճաւոր չեն, իրենց նախնիքներուն տեսածներն չեն կապուեր» : Եւստն է նէ՝ հօրերնուս տեսածէն զատուիլ չեն ուզեր հայրեր նէ՝ այն բաներէն զատուիլ չեն ուզեր, որ իրենց խղճմունքին կը պիտի : Խղճաւոր բառը այս կը ցըցընէ : բայց հայ մը չկայ ըսող որ լատիներուն ձեւերուն կամ ուրիշ արուեստներուն փոխուիլը կատարելագործիլը խղճմունքի կը պիտի : Հեղինակը երանի թէ այս խղճաւոր բառս անխորհրդաբար գործածած ըլլար, չէ՝ տակը խորհրդաւորութիւն կայ, ասով իր ընթերցողները խղճմունքէ օտարացնելու ճամբայ մը գտած կըլայ :

Եւստ, ինչպէս որ նամակին հեղինակը կուգէր, Նկարագրը ծայրէ ի ծայր կարդալով այսքան բան գտանք : որոնցմով կը հաստատուի նախ թէ Նկարագրին հեղինակը կ'օժը գտնուէր : Եւստն է Ներկորդ, նոյն հեղինակին ըսածները՝ մարդոյս երջանկուիլը բոլորովն զգալի հեղուութեանց վրայ կը կայանայ ըսելու միտք կուտայ : Եւստ, կ'օժը բոլորովն թէ թելը ըսելու ուղղ եւրոպացի մատենագիրներուն պարզմտութեամբ ձեւնտու կըլլայ : Սեմք ինչ-ֆէնիլ իրեն իմացուցինք որ ըսած խօսքերուն մէջը գուցէ, որ զինքը գործիք կընեն պարզաւ միաներուն խելքը գողնալու : Ինքը ինչ-ֆէնիլ ձայնէն վախնալով և ինչ-ֆէնիլ խօսքէն չախորժելով՝ զինքը գողներուն կամակից կը ցըցընէ :

Նկարագրոյն հետ վերաբերութիւն աւանցող երկու մասանց երկրորդն ալ Նկարագրին հեղինակին տա խօսքն է եղեր : «հասարակութեան փոխադարձութիւն պէտք չէ» : Եւստ ամբաստանուած ասոր նիւթը վերջգրեալէն զատ է, առայժմ սիկա կը թողուի, յարմար ժամանակ մը երբ գրուենք նէ այս պատասխանոյս ուսմ ալ կը ընենք : Գիտեմ որ այս նիւթոյս վրայ ըսածներս զօրաւոր էին, պատասխան չկըցաւ տալ պիտի ըսէ, և առայժմ յօժարութեամբ թող կուտամ որ ատեն մը այդ կարծեօքը միսթարուի :

Եւստնէ պրոսպի Կարպիսի Զամառնիան :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԽԱՌԻՔԻ

Չմիւսիս, 10 Յունիս:

Լնցեալ ամսոյ 29 ին կիրակի օրը Սանչէսը, Ռէն, Փարիզի վրայէ գալով, հասան իզմիր գաղղիական շոգենաւով մեծապատիւ Վաթմանեան Սանուկ աղան իւր ազնու ուհի լծակցովը և երկու նորահաս որդւովը և ընկերութեամբ մեծապատիւ Կարաման Վեորգ ամիրային ծաղիկահասակ որդւոյն Նրամազային, նախ սուրբ Գրիգոր լուսաւորիչ եկեղեցւոյն բարեպաշտական այցելուի մը ըրին, անկէջ ետքը մեր սրբազան Ստեփան զին և քանի մը տեղուանք տեսութեան գացին, և նոյն օրը երեկոյին շարունակեցին իրենց ճանապարհորդութիւնը դէպ ի կ. պօլիս երթալը:

Սանչէսը թէ իսպանի Վաթմանեան և ընկերք աշուտ մեծ վաճառատուներ, որուն վրայօք սուրբ Ստեփանեանք քանի մը անգամ յիշատակութիւնը և ներքին, միւսնայն յիշողութեամբ և պատուով կը շարունակուի. թէպէտեւ առ այժմ Վաթմանեան Նրամազ Կարամանի պօլիս գարծաճ ըլլան, այլ այս տունը ի վաղուց անտի բարեկարգ և հաստատուն հիմունք վրայ հաստատեալ է:

— Ահա տեսաւ որ հայագի երիտասարդ մը, կոկիծի մը պատճառաւ յուսահատած գինովներ ու ետքը ինքըզիքը ատրճանակով սպաններ է երկուշաբթի իրիկուն:

— Գերապատիւ զմիւսնայն տէր Յովհաննէս արքեպիսկոպոս սուրբ Նրուսաղէմայ նախորդ փոխանորդը ի Վոստանդնուպօլիս, որ քանի մը տարիէ ի վեր սոյն պաշտօնէն հրաժարած էր, այժմ սուրբ Նրուսաղէմայ Հարց և Վոստանդնուպօլիս ազգային ժողովոյն հաճութեամբ նորէն նոյն պաշտօնին ընտրուեց է, յիշաւի առանց կողմնախրութիւն ընելու մեր կողմէ՝ մեր քաղաքացին ըլլալուն, կրնանք ըսել որ վերջիշեալ սրբազան Հայրը եկեղեցական կարգի մէջ գտնուող անձանց մէջ արժանագոյններէն մէկն է թէ իր փորձառու արժանաւորութեան և թէ նրբամիտ խոհականութեան համար, կը յուսանք որ այս անգամին ալ իւր հաւատարիմ ու զգօն գործունէութեամբ ազգիս աւելի օգտակար կ'ըլլայ:

— Լնցեալ շաբաթ օրը մայիսի 28ին, վեհափառ Սուլթանը, Օլթիմուս Պալատի 2-րդ բարձր գնաց ընկերութեամբ բարձրապատիւ Ռէշիտ փաշայ մեծ եպարքոսին, Սէհմէտ Լը փաշայ պատեւազմի վերատեսու ին, Սէմէտ Ֆէթհի փաշայ զինուորութեան մեծ պաշտօնատարին և գրեթէ բոլոր երեւելի նախարարներուն հետ: Ի՞նչու որ ծառանները կրճատեցին, ու տեսնելով օգոստոս փառ կայսրը բոլոր փուռերը, թիթեղածայլ գործիքները և մուրճերը որոնք գրեթէ 600էն 1000 հօխայի ծանրութեան կրճատեցին և մեծապէս գոհ ըլլալով յարգեց զՍէմէտ Ֆէթհի փաշան որ օգնութեամբ Հալիլ փաշային որ Նիզիս կեցած է, և Հարիր պէյին որ այս գործարանին տեսուչն (միւսիւր) է, մեծ ջանքով աշխատած է որ եւրոպական գործարաններուն նմանցնէ:

Եւ այսպէս թէնէն ետքը, վեհափառ Սուլթանը, գործարանէն քիչ մը հեռու եղած բանա կը իրեն համար պատրաստուած վանք գնաց, Բանակը շատ կանոնաւոր կ'երեւար, ու զինուորներուն կարգը ու շարժումները այնպէս հիասթափէ որ անոնց գլխաւորներուն պատիւ կ'ընէ:

Գլխերը ճրագաւազութիւն եղաւ ու հրացայտ փամփու շտեր արձակեցին, ու ամէն վրանները լուսաւորած էին: Հոգեշարժ մեքենայ մը ձեւացուցած էին ու բովը բարձր ծխահան մը որուն վրայ մեծ սասող մը, որ կ'երևար թէ երկնքին մէջն է, երաժիշտները բաղդաձայն ու սրտաշարժ երգեր կ'ընէին:

Հետեւեալ օրը վեհափառ կայսրը Պաճահանէ գնաց, ուր սովորական պատրաստութիւններով ընդունուեցաւ: Նորին Վեհափառութիւնը մանրամասնաբար զննեց ամէն գործատուները ու մեծապէս գոհ եղաւ:

Եւ տեղ, իր վեհանձնական առատաձեռնութիւնը մարդասիրաբար ցըցուց նորին, հաճեցաւ իր կողմէ գոհարներով զարդարուած պատուական սկահակալ մը (զարֆ) շնորհելու: Տատեան Յօհաննէս մեծապատիւ ամիրային ու աղամանդներով զարդարուած տուփ մըն ալ Պ. Ղօն Ռայթցին,

որ կերպարանէն ծաղկազորութեան գործատուներ գլխաւորն է, ու աղամանդեայ մատանի մը ու 1000 զուրուշի ոսկի Պ. Ղօն Ռայթցին որ մանուածոյ կերպարանէն գործատուներ գլխաւորն է:

Եւ կէջ զատ, օգոստոսիս կայսրը որ իր առատագութեամբ մարդասիրութիւնները միշտ կը յայտնէ հաճեցաւ 1000 զուրուշի պարգևելու: Եւ արմընուած հայագի մեքենագործին որ ատեն մը առաջ տէրութեան ծառայութեանց մէջ իր թիւը կորուստէր էր: Եւ արհեստաւորներուն ու աշակերտներուն՝ առ ջններուն 100ական ու ետքին ներուն 50ական զուրուշի պարգև տուաւ:

Եւ մարդասէր փորձատուութիւններէն ետքը իր մեծ շոգենա երէն մեկուն մէջ մանկավարժութիւնը պարտաւ գնաց:

— Այս փառ Վրայն, ճարտարապետ Յօհաննէս ամիրայի որդի, արժանապատիւ Յարութիւն տղային ճարտարապետական հանձնարը ու հաւատարիմ ծառայութիւնները փորձատուութեամբ հաճեցաւ աղամանդեայ պատուական պատուոյ նշան մը շնորհելու:

— Հետեւեալ նամակը՝ Վոստանդնուպօլիսէն Սիւրպիւղի թանգարանի Վերձանութեան Նիկիթիսի կողմէ է մեղն, որ հրատարակեմք ի քաղաքութիւն աղբախիւրայ:

Սեմարգոյ վերադառնալ Արշալուսոյ Արարատէն, Կոստանդնուպօլիս, 24 Մայիսի 1849:

Քանի որ Ազգիս մէջ ազգագուտ գործերը կը յառաջադիմեն ու անոնց զարգացմանը ձեռնուած եղանակները թիւը օր աւելի կ'աւելնայ, արքաւր անշտի ուրախութիւններու առիթ կը լընայ ազգասէր արարուած, ինչպէս որ ազգին սիրելի վառուած գիրքազգաց սրտերը այս բանիս վրայ են:

Այժմ գիտեալով քանի քանի անգամ է որ բարեհաճութեամբ Վերձանութեան թանգարան ալ իր ունեցած յառաջադիմութիւնը և իր ազգագուտ նպատակին ձեռնուած եղանակները թիւը օր աւելի աւելնայ բարեմիտ հասարակութեան ծանուցանելու կը պարտաւորի, որովհետեւ անկէ աւելի ազգասիրաց սրտին ալիշ ուրախութիւն ծառայութիւն մը ըսած կրնայ ըլլալ: Իր վրայօք գրեցինք, ճանք, ասանկ ալ օգտակարութեան վրայօք գնան, զան փաստեր, և այլն, և այլն: ասոնք այնչափ ուրախութիւն մը կամ անուշիկ զգացողութիւն մը չեն պատճառէր ազգասիրաց, որոնք որ անպարտաւորութեան յանձնարը լընայ ու վեհանձնագիր բարեկարգ շտանարուն փափաքելի աւելնայ, ինչպէս որ ամէն մարդ գիտէ ու կը վրայէ եթէ ինչ շնորհակալութիւն օգուտներ կ'ընայ ունենալով ազգիս ուսումնասիրութեան քաղաք կը շտաղենաւ անպատճառ անտարան մը, ու ինտեստիտութեան տուով ծառայած սրտերը զգացնելու յորդհաս աղբիւր մը պիտի ըլլայ:

Այժմ ամէնուն յայտնի բան մը ըլլալուն գովեստներու ալ կարօտութիւն չունենալը կը հասկնայ, կ'ընայ որ իրեն աս բարենպատակ գիտութեամբ համարուած ազգասիրաց ձեռնուածութեանը կը կարօտի: Եւ այս կարօտութիւնը լընելու համար սրտաւարժ յորդհասները ընելու՝ ազգային բարեկարգութեան չի ձգելու: Եւ անկէ հիմա միտն անոնցմէ ունեցած գոհունակութիւնը հրատարակելու կը պարտաւորի: Ինչպէս որ մօտեւոր ալ քանի մը վեհանձնագիր բարեկարգութեան հոգիներ ի սիրալուստ սրտէ շարժուալ բարեհաճեցան նախկին հաւանալ թուով ընտիր մատանները, որով գործեալ պարտաւորեցաւ Վերձանութեան թանգարան աղբիւր ձեռն արժանապատուութիւնը որ ի նշան շնորհակալութեան բարեմիտ նուիրողաց և ի նախանձաւութեան վրայ ազգասիրաց բարեհաճեց հրատարակել ձեռն պատուական օրագրին միջոցաւ:

Որուն յարատուութեանը մնաց ի սրտէ ցանկացող, Եւ իրութիւն թանգարանի Վերձանութեան:

Անուանք նպատակաւորաց ազգասիրաց:

Նախորդ Պատրիարք սրբազան Սաթրէպ Արքեպիսկոպոս	6 ընտիր մատան
Յարգաւոր Վաթման Յակոբ աղան	26 գաղճ
Յարգաւոր Վրայն աղան Զիւլիս վեան 20 գաղճ և հոյ	
Սեմարգոյ Ազգասէր ան	3 ընտիր մատան
Յարգաւոր Ազգասէր ան	1 օրագրէրէն բոտարան

— Պարնայք յ. Ալէքս և ի. Պալթաճի հետեւեալ շրջաբերականը կը հրատարակեն յոսանալով Բանակի մէջ:

Կոստանդնուպօլիս 1-15 Մայիսի 1849:

Պատիւ կը համարուի մեղն ծանուցանելու որ Նորին կայսերական վեհափառութեան կառավարութիւնը, բանուհիք միլիոն զուրուշի գումար գլուխով սեղանատուն մը հաստատելու որոշելով մեղն կառավարիչ կացոյց, որնոր պիտի ըսուի:

ՍԵՂԱՆԱՏՈՒՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ
Եւ սեղանատունը հարկերին 3 փար իջնալով կը հաստատուի պատրաստ գումարով տէրութեան տոմսակները (քայիլ) մինչև վերջիշեալ գումար գլուխին լընալը:

Սեղանատունը, տէրութեան հաշուին համար,

և պատրաստ գումար տեղ Ներսիսայի վրայ քաշուած փոխանակադիր կը մատակարարէ առ ուսուրին, որոնք հիմակուան գումարին եղանակին շատ հարկաւոր են: ասոնց վճարուածը Ներսիսայի մէջ պիտի ըլլայ նոյն փոխանակադիրներով:

Եւ գործառնութիւնները որ տէրութիւնը մեր վրայ կը թողու մնասը, շահը և ծախքերը, մեր ձեռքը եղած վերջիշեալ 25 միլիոն զուրուշիէ լընալ երաշխաւորութիւն կուտայ:

Հաճեցէք, ընդունելու մեր անհաճութիւնը: Կոստանդնուպօլիս սեղանապան Կոստանդնուպօլիս: Ե. Ալէքս: Ի. Պալթաճի:

— Սորհանդէսի Նիւսիսայի անուն լրագրութեան մէջը կը կարգանք հետեւեալ բնութեան տարօրէնակ երեւոյթը (Ֆենոմեն):

“Եւ օրերս Նիւսիսայի Սուտան երկրին մէջ Սիւրիւս ըստած լընալը բնակիչներէն կ'ըն մը բընութեան հրէշ մը ծնէր է, որուն կէս մէջքէն վարը՝ ոչնչալի մաղն նման բարձրովն մաղաւ, ուրքը՝ նմանապէս ոչնչալի նման, և անկէ վերը՝ թէպէտ մարդու կերպարանք, բայց միակնի և անալ ճակտին վրայ, ու բիթն ալ շրթներին ալ կողմը ըլլալէն ի գոտ՝ աղբի կամ մանչ ըլլալուն ալ նշան մը չ'ունի եղեր”:

Վերջին գաղղիական Սիւրիւսի անուն շոգենաւով Փարիզէն առնուած լըները մինչև յունիսիս ութ լատինացոյց կը հասնին:

— Փարիզի մէջ քրէստոս հիւանդութիւնը սաստկացեր է, ու օգերուն տաքութեամբ պատճառաւ դիպուածներուն թիւն ալ շատցեր է, բայց Կլէյ Գլէյ Օլթիս լրագրիւր, օրը 400էն աւելի չի հաներ, անանկ ալ դեռ տարակոյս կայ որ այս թիւնն ալ պակաս է:

— Գլխուտեղ ամսոյ Գլխի իրիկունը բռնեցին, պանդոկէն դուրս ելած ժամանակը, Սուրբ ի վեր Փարիզ եկեր էր, որ իրեն մասնաւոր գործերը կարգի դնէ: Սիւրքը՝ ստեն չ'անցնելով Օլթիսի երթալէր մօտ օրերս:

— Համարուիլէն կը գրեն:

“Սեմ պատրաստութիւններ կ'ըլլան Քօփէն հակի մէջ՝ Ռուսիոյ մեծ Գուբին ընդունելու համար որ մօտեւոր իր նաւատորմովը պիտի հառնի, ընդ հրամանատարութեամբ ծախալու Լազարէֆին: Եւ նաւատորմիւն մէկ մասը Քօփէն հակ պիտի կենայ, միւսը Վրայնի ծոցը երկաթ պիտի նետէ: Եւ Կարիկի կառավարութիւնը հրաւան ըրաւ որ նաւերէն ելող Ռուս զօրքերուն բնակարաններուն և ուտելիքներուն հոգ տանին: Կը կարծուի նաեւ թէ մօտ օրերս Ռուսի ուրիշ նաւատորմիւր մըն ալ պիտի հասնի Տանձիք, ու հոն կենալու պաշտօնին մէջ սպասէ պիտի, մինչև եւ քաղաքական գործերուն խաղաղական վերջ մը տրուիլը Կերմանիոյ մէջ”:

— Կըրիկոյ Միտցեալ նահանգաց Սէն Լուի քաղաքը մայիսի 5—17ին զարհուրելի հրկիզութիւն մը եղեր է: Կրակը Հոյսիլ — Վրայն անուն շոգենաւէն ծառերու ու հողորդերէն շատ նաւերու և շոգենաւերու Սիւրիսի գետին մէջ, ետքը հաղորդեր է նաեւ քաղաքին ու 415 տուն միւսիւր գարծուցեր է գետին վրայ այրող շոգենաւերուն թիւը 15 է: Բաղաւթին այրածներուն մէջ 5 սեղանատուն, 4 լրագրատուն մէջն ամէն նիւթը լընալ, ու առեւտրական գրատուններուն մեծ մասը կը գտնուին: Կրակին պատճառաւ միտսին դուրսը հարկը միլիոն զուրուշի կը հասնի:

ԵՆԵՒՏԻՆԵՒԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չմիւսիս, 10 Յունիս:

Բաղաւթիս առեւտուրը գրեթէ միևնոյն վիճակի մէջ կը գտնուի ինչպէս որ նախկին թիւերովն ծանուցեր ենք: միայն աֆիոնին գինը իջաւ քիչ մը ետքի ծախսը 97 1/2 զուրուշի է, Պարեմայոլ լուի նոր մետաքս եկաւ ու հօխան 130 զուրուշի ծախուեցաւ: Տորոնը չուգուի բայց 180 զուրուշի Պարիսի պատուական ապրանքը կը ծախուի: Յորենը 18—21 զուրուշի Պոլսոյ քիւլէն ըստ տեսակին որուն նոր յունեճ շատ առատ է կըսեն:

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյ, Կոստանդնուպօլիս: Ե. Ալէքս և ի. Պալթաճի:

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՎԵԼԱՅԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ